

ANADOLU VE MAKEDONYA TÜRKLERİNDE DOĞUMLA İLGİLİ UYGULAMALARIN BENZER YÖNLERİ*

Bülent ARI**

ÖZET

Çalışmanın ana amacı, Anadolu ve Makedonya Türkleri'nde doğumla ilgili uygulamaların benzerlik oranını ortaya koymaktır. Çalışma bu amaçla Anadolu ve Makedonya Türkleri'nin geçiş dönemlerinden yalnızca doğumla ilgili yapılan uygulamalarla sınırlandırılmış ve bu amaç doğrultusunda öncelikle araştırma konusu olan Anadolu ve Makedonya Türkleri'nin doğum gelenekleri üzerine yapılmış Yüksek Lisans ve Doktora tezlerinden yararlanılmış; ardından konu ile ilgili kaynak kitaplara başvurma yoluna gidilmiştir. Çalışmamızda Makedonya Türkleri ve Anadolu'da doğumla ilgili benzerlikler doğum öncesi, doğum esnası ve doğum sonrası olmak üzere üç bölümde ele alınmıştır. Ortaya konulan bu kriterlerle Makedonya Türkleri ve Anadolu'daki uygulamalar karşılaştırılmış ve benzerlikler ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Anadolu, Makedonya, Doğum, Doğumla İlgili Uygulamalar, Makedonya Türkleri

ABSTRACT

The main purpose of the study, in the eastern Anatolian Turks and Macedonia to reveal the likelihood of related applications. Working for this purpose Anatolia and Macedonia Turks transition periods only obstetric applications made limited and for this purpose, primarily research, Anatolia and Macedonia Turks birthday traditions built on MSC and PhD theses have been involved in, then the relevant reference books recourse to has been to. Our study aims to examine the similarities related to the eastern Anatolian Turkey and Macedonia. In this study, among Macedonian Turks and in Anatolia, birth related applications are examined in three parts, before birth, during birth and after birth. Among Macedonian Turks and in Anatolia, birth related applications are compared and similarities are determined according to these criteria.

Key Words: Anatolia, Macedonia, Birth, Birth Related Application, Macedonia Turks

*Söz konusu çalışma 17-21 Ekim 2011 tarihleri arasında Atatürk Araştırma Merkezi ve Manu'nun düzenlediği VII. Uluslararası Atatürk Sempozyumu'nda Üsküp'te (Makedonya) bildiri olarak sunulmuş; birtakım değişikliklerle tekrar makale olarak kaleme alınmıştır.

**Doç.Dr., Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, bulentari@gmail.com

Giriş

İnsan hayatı üç ana aşamadan oluşur: Doğum, evlenme, ölüm. Hayatın bu üç ana aşamasından biri ve hayatın başlangıcı olan doğum, her toplumda olduğu gibi Anadolu ve Makedonya Türklerinde de önem verilen bir geçiş dönemidir; aynı zamanda bu geçiş dönemi pek çok inanış ve uygulamada ifadesini bulur.

Bu çalışmada her iki toplum için önemli olan söz konusu doğumla ilgili uygulamalar;

Doğum Öncesi: Kısırlığı giderme, gebelikten korunma, hamilenin kaçınmaları, aş erme, çocuğun cinsiyetini belirleme,

Doğum Esnası: Doğum hazırlığı, göbek kesme-çocuğun eşi,

Doğum Sonrası: Loğusa bakımı, al basması, kırk basması, kırklama, ad koyma, aydaş çocuk, yürüyemeyen-konuşamayan çocuk, ilk saç-ilk tırnak-ilk diş, sünnet... şeklinde bir karşılaştırmaya tabi tutulmuş ve benzerlikler ortaya çıkarılarak bir değerlendirilmeye gidilmiştir.

1. Doğum Öncesi

Doğum, birçok adet ve inanmanın uygulandığı bir dönemdir. Bu adet ve inanmalar kadının evlenmesiyle birlikte başlar. Anadolu'nun bir çok bölgesinde gelinin kucağına erkek çocuk oturtulur; yatağında erkek çocuk yuvarlanır. Gelin arabası önüne güzel bir kız bebek yerleştirilir.

Aynı uygulama Makedonya'nın Kanatlar köyünde de vardır. Gelinin ileride erkek çocuğu olması için yatağına erkek çocuk yatırılır. Çocuğun yatakta yuvarlanması sağlanır. Çocuğa para ve hediye verilir. Çocuk, gelinin kucağına oturtulur (Kalafat, 2007, s. 20).

Sonrasında da bu adet ve inanmalar, kadının gebe kalma istediği andan başlayarak onu etkisi altına alır. Gebe kadının bu süreçte pek çok adete, inanmaya, gelenek ve göreneğe uyması beklenir.

1.1. Kısırlığı Giderme

Anadolu kültüründe evlenen her çiftin bir süre sonra çocuk sahibi olması beklenir. Kız evinden çıkmadan gelin kıza en son yumurta yedirilmesi, oğlan evine geldiği ilk gün kucağına bir çocuk verilmesi, gelin yatağı hazırlanırken yatakta bir erkek çocuk yuvarlatılması gelinin çocuk doğurmasının aile içindeki önemini belirten davranışlardır. Aynı zamanda bu, kadının saygınlığı açısından da önemlidir. Çocuğu olmayan kadın toplumda hor görülür, kınanır ve kusurlu olarak görülür. Bu nedenle kadın, çocuk sahibi olamadığı durumlarda çeşitli yollara başvurur. Bunlar iki grup altında toplanabilir:

1.1.1. Halk Hekimliği Uygulamaları

Anadolu'nun pek çok yerinde kısırlığı gidermek için başvuru alan halk hekimliği uygulamalarından bazıları şunlardır:

Zile 'de kısır kadının beline kireç, yumurta karışımı yakı konulur ayrıca baharat, kıyılmış et, maydanoz, süt karışımından bir ilaç yapılır (Yılmaz, 2005, s. 18).

Osmaniye çevresinde en çok başvurulan yöntem, çocuk doğuramayan kadının buğuya oturmasıdır. Bölgede buğusuna en çok oturan şeyler yeşil sebzeler, süttür; ayrıca tavuk pisliği üzerine oturulur. Burada tavuk pisliği, yumurtlama özelliğinin temas yoluyla kadına geçme isteğiyle gerçekleştirilen bir uygulamadır (Teke, 2005, s. 20).

Keşan'da çocuğu olmayan kadınlar bir kazan sıcak su içinde uzun süre oturtulur. Bir miktar tavşan yağı ile karabiber karıştırılıp bez torba içinde kadının rahmine konur (Kuru, 2006:5). Gaziantep'te mecleme denilen bir tür yakı yapıstırılır. Kırıkhan'da ayçiçeği iyice dövülür ve süte karıştırılır. Çocuğu olmayan kadın bu karışımın üzerine oturtulur (Köseler, 2008:12). Kızılcahamam'da ebeğümeci otundan ilaç yapılır, kadın ağaca sıkıca bağlanır ve aşağı doğru sallandırılarak beli çekilir (Yurtoğlu, 2006, s. 118).

Anadolu'daki bu halk hekimliği uygulamalarına benzer uygulamalara diğer Türk topluluklarında da rastlamak mümkündür. Örneğin şifalı geleceğine inanılan bitkilerin buharına oturma ya da bunların sularının hamile kalmak isteyen kadına içirilmesi uygulamasına Kırız Türklerinde de rastlanır (Jumabaev, 2006, s. 22)

1.1.2.Dinsel, Büyüsel İşlemler

Eski Türklerde atalar kültü adı verilen inançla Türkler atalarının mezarlarını ziyaret ederler, onlara kurbanlar sunarlar; bu inanç günümüzde veli kültü olarak bilinir (Ocak, 1992:11) Anadolu'nun dört bir yanında var olan bu kült Kırız ve Kazak Türklerinde de görülür. Örneğin Kazak Türklerinde çocuğu olmayan kadın bozkırda tek başına büyüyen bir ağacın ya da suyun kenarında kurban keserek geceler; yine Yakut Türklerinde de çocuk sahibi olamayan kadınların kutsal sayılan bir ağacın dibindeki ruhlara yalvardığı ya da türbe yerine büyük şamanların mezarlarını ziyaret ettikleri görülür. Bu inanış eski Türklerdeki dağ, kaya, pınar, göl ve ırmakların kutsal sayılarak, onların koruyucu ruha sahip olduklarına inanışlarıyla ilişkili olmalıdır (İnan, 1995, s. 167).

Kısaca eski Türk inanışlarından gelen kutsal ağaçlar, atalar ve şamanların mezarları; Türklerin islamiyeti benimsemesiyle İslami bir renge bürünmüş ve günümüzde evliya türbeleri, dua edilerek çocuk sahibi olunacağına inanılan yerler haline gelmiştir.

Örneğin Osmaniye'de çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar, Nurdağı ilçesindeki Ökkeşiye türbesine gelip, orada bir gece yatarlar. Bunun yanısıra muska taşıma, hocalara hazırlatılan yiyeceklerden yeme ve su içme gibi uygulamalar vardır (Teke, 2005, s. 23).

Erzurum'da çocuğu olmayan kadına kırk değirmen çarkından kırk gün getirilen su biriktirilir ve bu su ile üç gün banyo yaptırılır; ayrıca Abdurrahman Gazi, Umudum Baba, Habib Baba, Rabia Ana türbeleri ve evliya mezarları ziyaret edilerek adaklar adanır (Taş, 1996, s. 189).

Kızılcahamam'da Durali türbesine gidilir ve çocuğu olmayan kadınlar bir gece orada uyurlarsa bebekleri olacağına inanılır (Yurtoğlu, 2006, s.118).

Misis'te Kütüklü köyü yakınlarındaki Cabbar Dede'ye gidilir ve adak adanır.

Çarşamba ve Terme'de çocuğu olmayan aileler kurban adayıp tekkelere giderler. Tekke'nin bahçesindeki ağaçlardan kestikleri ince çubuğu yay şeklinde bükerek. Bu yayın uçlarını ipe bağlarlar. Bu yayla ipin arasına yine tekkenin bahçesinden kesilmiş bir değnek geçirirler. Bu yaylı oku tekkenin bahçesindeki ağaca asarlar; ok yaydan ayrılırsa, çocuk olacağına inanırlar (Başçetinçelik, 2009, s. 43).

Siirt'te kısırlığı gidermek için kısır kadın, yedi Cuma Camii'ni Fuhar'a götürülerek oradaki havuza girdirilir (Taşpınar, 2006, s. 10).

Balıkesir'de Çarıklı Dede ve Satı Bacı yatırılarına gidilir, orada dualar edilir ve lokma çekilir (Şahin, 2004:288). Kars'ta Hasan-ı Harakanı ve Celal Baba türbelerine gidilir. Çocuğu olmayan kadın oradaki delik taştan geçirilir (Kalafat, 1992, s.159).

Makedonya Türk kültüründe de Anadolu'da olduğu gibi çocukları olmayan çiftlerde sorunun genellikle kadından kaynaklandığı görüşü hâkimdir. Makedonya Türklerinde de kısırlığı gidermek için halk hekimliğine başvurulur. Örneğin çocuğu olmayan kadın, içinde lahana yaprakları olan bir kapta su kaynatır. Sıcak bir banyodan sonra, lahana yapraklarının kaynatıldığı kabın buharına oturur. Bu uygulamaya Adana, Osmaniye ve Keşan'da rastlanmıştır.

Bunu yanı sıra Anadolu'da olduğu gibi bel çektirmek, baş aşağı tutmak gibi uygulamalar Makedonya'da gebe kalamayan kadınlar için uygulanan pratiklerdir. Bu uygulama ile karın ve rahim yollarının açılacağı düşünülür (Nuredini, 2007, s. 16).

Yine Makedonya'da çocuğu olmayan kadın sığır gübresi üzerine oturtulur, bu uygulamanın bir benzerine (tavuk pisliği üzerine oturma) Osmaniye'de rastlanmıştır.

Valandova ve çevresinde doğal bitkilerle yapılan ilaçlara başvurulur. Yine bu çevredeki Türk köylerinde bulunan bazı kadınlar da Anadolu'daki ocaklı kadınlara benzer bir işlev yüklenmişlerdir. Çocuğu olmayan kadınlara kendi tavsiyelerine göre uygulandığında bir çözüm olacağını söyledikleri bir ipi vererek bellerine sarmalarını salık verirler (Nuredini, 2007, s. 21).

Ayrıca Makedonya'da Resne'deki Salih Baba, Manastır'daki Hasan Baba türbeleri ve Kalkandelen'de Mehmet Baba Tekkesi, çocuk sahibi olamayan kadınların ziyaret ettikleri yerlerdir. Ayrıca Kırçova kasabasının 12 km ötesinde bulunan bir ziyarette çocuk sahibi olmak isteyenlerin içinden geçtiği bir delik taş vardır. Bu uygulamanın benzerine-delik taş içinden geçme- Kars ve çevresinde de rastlanmıştır (Nuredini, 2007, s. 25).

1.2. Gebelikten Korunma

Anadolu'da gebelikten korunmak için çeşitli pratikler vardır. Demirkent'te (Yusufeli) çocuğa kalmak istemeyen kadına katırtırnağı yedirilir (Başçetinçelik, 2009, s. 49). Erzurum'da ise gebe kalmak istemeyen kadın kendi manığını atın üzengisinden geçirir, yılan kabuğu adı verilen tütünün üstüne oturur (Sezen, 1993, s. 55).

Safranbolu'da rahme sabun, kil, ebegümece otu konulur ya da ağır kaldırılıp, yüksek yerden atlamak da gebeliği sona erdirmek için uygulanan pratiklerdir. Adana'da ise gebe kalmak istemeyen kadın, mahalle ebesine kasık çektirir ya da hazneye tavuk tüyü sokarak gebeliği sona erdirmeye çalışır (Başçetinçelik, 2009, s. 49).

Makedonya Türkleri'nde de yukarıda gördüğümüz yüksek yerden atlamak, yük taşımak ya da hazneye tavuk tüyü sokarak hamileliği sonlandırmak v.b. uygulamalara rastlanmaktadır. (Nuredini, 2007, s. 32)

1.3. Çocuğun Sağlıklı Doğumu ve Yaşamaları İçin Yapılan Uygulamalar (Hamilenin Kaçınmaları)

Anadolu'da bu tür kaçınmalarla ilgili uygulamalara baktığımızda her yörede yüksek yerden atlamamak, fazla yorulmamak, ağır yük kaldırmamak ve hamileye canının istediğini yedirmek yaygın uygulamalardır. Ancak yöreden yöreye değişen uygulamalar da vardır.

Örneğin Erzurum'da çocuğu yaşamayan kadın, ya çocuğunu sağlıklı birisine satar ya da çocuk erkek bile olsa kulağını deler; delinen kulağa önce köpek tüyü, sonra küpe takılır (Sezen, 1993, s. 71).

Kötü ruhları aldatmaya yönelik uygulamalara Yakut Türkleri'nde de rastlanır. Örneğin aileye musallat olan ölüm ruhunu aldatmak için çocuk yine komşulardan birine satılır (İnan, 1995, s. 174). Kırgız ve Başkurt Türklerinde de aynı uygulamalara rastlanır; sonrasında çocuğa Ölmezbay, Satılmış, Satıbaldı gibi isimler koyarlar (Jumabaev, 2006, s. 29).

Adana'da çocuk yarık dudaklı olmasın diye tavşana, deveye bakılmaz. Çocuğun bir yerinde leke çıkmasın diye ciğerden uzak durulur.

Makedonya'da da gebe kadın gebeliği süresince kötü bilinen şeylere bakmaz, taklit etmez, çocuğunda da aynı şeylerin olacağına inanır. Yakın bölge olan Kosova'da da aynı uygulamalar vardır. Örneğin Prizren'de bunlara ek olarak hamile yalan söylememeye, gizli bir şey yememeye gayret gösterir; bunları yaparsa, doğacak çocuğun yüzünde leke olacağına inanır (Recepoğlu, 1992, s. 24).

Üsküp'te erkek çocukları yaşamayanlar kız elbisesi, kız çocuğu yaşamayanlar erkek elbisesi giyerler. Bu uygulama Anadolu'da da vardır. Böylece kötü ruhların kandırılacağına inanılır (Nuredini, 2007, s. 44).

1.4. Aşerme

Halk arasında aşerme olarak bilinen şey aslında aş yermedir. Beğenmeme, kötüleme anlamındaki aş yerme, anlam kaymasına uğrayarak gebe kadının kimi yiyecekleri canı çekmesi, onlara istek duyması anlamına dönüşmüştür (Baratov, 1984, s.146).

Tarsus'ta aşeren kadının istediklerini yiyemezse zayıf düşeceğine inanılır. Balıkesir'de aşeren kadın çirkine bakarsa, çocuğunun çirkin olacağına inanılır (Şahin, 2004, s. 290).

Adana'da aşeren kadının istediği verilmezse günah işleneceğine ve çocuğun şaşı olacağına inanılır. Yine kadın istediğini yiyemezse herhangi bir yerinde o yiyeceğin lekesi olacağına inanılır (Başçetinçelik, 2009, s. 56).

Tokat'ta hamile kadın ekşi yerse kızının, tatlı yerse oğlunun olacağına inanılır. Bu inanış, bütünüyle Anadolu'da rastlanılması mümkün olan bir durumdur (Yardımcı, 1993, s. 260).

Makedonya'da da Balıkesir'de olduğu gibi çirkine bakıldığında doğacak çocuğun çirkin olacağına inanılır. Yine Anadolu'da olduğu gibi istediğini yiyemeyen gebe kadınların çocuklarının bir yerinde leke çıkacağına ya da arzu ettiği şeyi gizlice yerken elini sürdüğü yere paralel olarak çocukta leke çıkacağına inanılır (Nuredini, 2007, s. 35).

1.5. Doğacak Çocuğun Cinsiyetini Belirleme

Kadının gebe olduğunun anlaşılmasıyla beraber, ana, baba ve yakın çevre çocuğun cinsiyetini öğrenmek ister. Kadının bu döneminde vücudunun aldığı şekil, yüzündeki ve davranışlarındaki değişiklik, istediği yiyecek ve içeceklerle çocuğun kız veya erkek olacağı hususunda tahminler yürütülür.

Çocuğun cinsiyetini öğrenmeye yönelik bu uygulamaların eski Türklerde de var olduğunu Dede Korkut Hikayelerine dayanarak söyleyebiliriz. Dede Korkut'a göre erkek çocuk isteyen kadın, kuru çaylara sücü döker ve kara giyimli dervişlere nezirler verir (İnan, 1995, s. 168)

Anadolu'da ise çocuğun cinsiyetini öğrenmeye yönelik, şu uygulamalara başvurulur: Erzurum'da tandıra hamur atılır, hamur ortadan kabarırsa doğacak çocuğun oğlan, içe çökerse kız olacağına inanılır (Sezen, 1993, s. 58). Adana'da çığ bir koyun kellesinin çenesi açılır, niyet tutulur. Çene kemiğinde et çıkarsa kız, etsiz çıkarsa oğlan olacağı düşünülür (Başçetinçelik, 2009, s. 59).

Tokat'ta hamile kadının kirpikleri dökülürse oğlan, dökülmezse kız olacağına inanılır (Yardımcı, 1993: 258). Siirt'te doğacak çocuğun cinsiyetini belirlemek için hamile kadının başına gizlice tuz dökülür. Kadın irkilerek burnuna ya da yüzüne dokunursa çocuğun erkek, dokunmazsa kız olacağına inanılır (Taşpınar, 2006, s. 77).

Osmaniye'de ise aşeren kadın fazla tatlı yiyorsa erkek, fazla ekşi yiyorsa kız doğuracağına inanılır. Bu düşünce bütünüyle Anadolu'da yaygın olan bir düşüncedir. Yine Osmaniye'de hamile kadının karnı yukarı doğru ise kızı, aşağı doğru ise oğlu olacağına inanılır (Teke, 2005, s. 40).

Makedonya'da da anne adayının kalçaları büyürse kızı, kalçaları belirgin olmazsa erkek çocuğu olacağına inanılır. Yine Anadolu'da yaygın olan anne çirkinleşirse kız, güzelleşirse erkek çocuğu olacağı inancı Makedonya'da da vardır.

Bunun yanı sıra Anadolu'da yaygın olarak görülen hamile kadının ekşi yerse kızı, tatlı yerse oğlu olacağı düşüncesi Makedonya'da da geçerlidir (Nuredini, 2007, s. 38).

2. Doğum Esnası

2.1. Doğum Hazırlığı

Doğumun nasıl olacağı, kim tarafından yaptırılacağı, doğumla ilgili yiyecek ve araç-gereçlerin alınması hazırlık aşmasını oluşturur. Doğum Türklerde eski zamanlardan beri önem verilen bir olaydır. Örneğin Yakut Türklerinde erkeğin doğum öncesinde ormana gittiği ve bir kayın ağacını keserek üç kazık hazırladığı görülür (İnan, 1968, s. 168).

Altay Türklerinde doğum esnasında kiler, ev ve sandık kilitleri açılır. Ateşe yağ atılır; doğum Tanrısı Aysıt'a yolun açık olsun denilir (İnan, 1995, s. 168).

Anadolu'da yapılan başlıca hazırlıkları sıralayacak olursak, ilk başta görürüz ki, ülkemizin pek çok yerinde çocuğun giysileri, yatağı doğumdan önce en iyi şekilde hazırlanır.

Ankara'da, Sivas'ta, Tokat'ta Havva Ana, Fadime veya Meryem Ana adı verilen bir bitkinin suyu hamile kadına içirilir. Bu bitkinin verilmesi, doğumu kolaylaştırmak içindir. Bu bitki bir çalı bitkisidir. Kuru iken büzülmüş ve içe

kıvrılmıştır. Suyu alınca genişler; bitki açıldıkça doğumun da kolaylaşacağına; hacet kapılarının açılacağına inanılır (Başçetinçelik, 2009, s. 68).

Tunceli ve çevresinde doğumda güçlük çeken kadınlara rahatlatmak için evin eşiğinde erkek at kişnetilir, silah sıkılır ya da kazandibi dövülür. Çıkan sestem doğumu zorlaştıran unsurlardan annenin kurtulacağına inanılır (Kalafat, 2001:90). Eskiden Osmaniye’de doğumu kolaylaştırmak için bebeğe hazırlanan elbiselerin üzerine lastik geçirilmezmiş; çünkü doğumun zor olacağı düşünülmüş. Kolay doğum için, doğum odasına kimse alınmaz imiş (Teke, 2005, s. 63). Yine Osmaniye’de doğumu kolaylaştırmak için hamile kadın iskemleye oturtulur ve kadının beli aşağı doğru sıvazlanırmış. Bu Süleyman Çelebi’nin Vesiletü’n Necat’ta (Mevlid) belirttiği Hz. Muhammed’in doğumunu hatırlatır. Orada da doğum kolay olsun diye Allah meleklerini göndermiştir.

Makedonya’da Resne civarında da Anadolu’daki uygulamalar gibi doğum esnasında hamile kadına su içirilir. Bunun dışında Osmaniye’de görülen-doğumu kolaylaştırmak için- lastiklerin bağlanmaması gibi Makedonya’da da anne adayının saçları çözülür; doğum olacak evdeki kilitler açılır. Buna ek olarak Anadolu’da gördüğümüz hamile kadına Fadime Ana, Meryem Ana adı verilen bitkinin suyu içirilerek kolay doğum yapılacağı inancı, Üsküp ve Prizren çevresinde de vardır (Recepoglu, 1992, s. 25).

2.2. Göbek Kesme- Çocuğun Eşi

Çocuğun doğumundan sonra yapılan ilk işlem anne ile çocuk arasındaki bağı; göbek bağı kesmektir. Geleneksel kültür içerisinde Anadolu’da göbek, ebe tarafından dualarla kesilir ve çocuğa göbek adı verilir.

Anadolu’da göbeğin muhafaza edildiği yerin özelliklerinin çocuğa geçmesi isteğiyle birtakım uygulamalar yapılır. Genellikle cami veya okul bahçesine gömülür.

Gelenekte çocuk doğduktan sonra göbek kordonu her iki taraftan dörder parmak bırakılarak kesilir. Çocuğun tarafında kalan bölüm yorgan ipliğiyle sıkıca bağlanır. Bu şekilde göbeğin üç gün içinde düşeceği, hastanelerdeki plastik kıstırğaçtan bunun daha iyi olduğu; çünkü o şekilde göbeğin ancak on günde düşeceği söylenir (Teke, 2005, s. 71).

Adana çevresinde çocuk canlı olsun, tez yürüsün diye göbeği kesmeden eşten, çocuğa doğru kan akıtılır (Başçetinçelik, 2009, s. 71).

Göbek kesiminden sonra yıkama, tuzlama işlemi gerçekleştirilir. Yörükler, çocuğu tuzladıktan sonra mersin yaprağına sararlar. Ayrıca tombalak bitkisinin kökünü toz haline getirip, çocuğu kırk gün bu tozu kattıkları suda yıkarlar (Artun, 1996:25).

Anadolu’da tuzlama işlemi çocuğun teri kokmasın, pişik olmasın diye yapılan bir işlemdir. Ancak tuzlamadan sonra yıkama suyuna kına, bal, şeker, altın gibi nesnelere de atılır (Başçetinçelik, 2009, s. 71).

Makedonya Türkleri’nde de suya tuz, yumurta katılır. Tuz pişik olmaması, yumurta güçlü olması içindir. Resne’de ise yine Adana’da olduğu gibi çocuğun yıkama suyuna şeker katılır. Bu çocuğun sevimli olması içindir (Nuradini, 2007, s. 62).

3. Doğum Sonrası

Geleneksel yapıda bu döneme büyük önem verilir. Yeni doğum yapmış kadını her türlü zararlı etkiden korumak için birtakım tedbirler alınır.

3.1. Loğusa Bakımı

Doğum yapan kadının yemesine, sağlığına, çevreden gelecek zararlara karşı korunmasına dikkat edilir. Sütünün bol olması için özel kürler uygulanır. Örneğin Posof'ta üçüncü günden sonra loğusa ve çocuk nane suyuyla yıkanır. İstanbul'da loğusa ter yatağına yatırılır ve yattığı yer el işleriyle süslenir. Zile'de ziyaretçiler bir haftadan önce kabul edilmez ve loğusa misafiri ağırlayıp, yolcu etmez (Başçetinçelik, 2009, s. 82).

Makedonya Türklerinde de doğum yapan kadın, doğumdan sonra kırk gün sütü kaçmasın diye misafir uğurlamaz, bu Anadolu'daki inanışla aynıdır. Çünkü "güle güle derken sütün de gideceği inancı vardır. Bu yalnızca Makedonya'daki Türklerde değil, Arnavut, Makedon ve Ulah'larda da rastlanan bir olaydır (Abbas, 2007, s. 86).

Makedonya'da yeni loğusanın kırk gün dışarı çıkmasına izin verilmez, Anadolu'da olduğu gibi çarpılıp, öleceğine inanılır (Nuredini, 2007, s. 67).

3.2. Al Basması:

Eski Türklerden günümüze kadar Alkarısı, Albastı, Albis, Almış adlarıyla anılan ve loğusaya musallat olduğuna inanılan bir kötü ruhun varlığına inanılır; bu kötü ruhun peri kızlarıyla loğusanın yanına gelerek, onun ciğerini alıp gittiği ve bunun sonucunda loğusayı albastığına inanılmıştır. Yakut Türkleri de insanın ruhunu alıp kaçan abası isimli kötü ruhların varlığına inanırlar (İnan,1995, s. 169-171). Gagavuzlarda da albastı, algelini ve alkızı adlı üç ayrı varlığın olduğu yönünde bir inanışa rastlanır (Güngör, 1994, s. 87).

Halk kültüründe olağan dışı ve olağan üstü bir takım varlıkların loğusayı rahatsız ettiğine inanılır. Bu varlığa al karısı, bu olaya da al basması denilir. Al'ın kırmızı renkten hoşlanmadığı ve erkek bulunan odaya girmediği düşünülür (Soylu, 1975, s. 7264).

Anadolu'da al karısı üzerine efsaneler de vardır. Çukurova'da bir al karısı efsanesine göre, hanımı yeni doğum yapan adam, al karısı karısının ciğerini sökerken onu iş üstünde yakalar, iğneyi göğsüne saplar. İnsan şekline dönen al karısı, o aileye yedi yıl hizmet eder (Şimşek, 1990, s. 536).

Al, Kars çevresinde evden birinin kılığında, Gaziantep'te ise iri bir kadın olarak nitelenir ve elinden pabucu alınıp, tövbeletilirse, kimseye dokunmayacağına inanılır (Güzelbey, 1982, s. 26-27). Rize, Adana, Eskişehir'de Al karısını korkutmak için kapı arkasına süpürge konulur.

Yine Türkmenlerde loğusaları al basmasın diye Ocaklı'nın başına giydiği terlik, loğusa yastığı altına konulur. Evin kapısına bir orak, yatağın altına çift demiri; odada sarı süpürge bulundurmamak adettir (Yalgın, 1993, s. 27).

Gagavuzlarda, Kazak, Kırgız ve Altay Türkleri'nde de loğusayı al basmasın diye loğusanın yanında demir, çekiç ya da tüfek bulundurulur (İnan, 1995, s. 169), (Gönüllü, 1996, s. 61).

Makedonya'da da al basmasına karşı loğusanın başucuna Kuran-ı Kerim, ekmek, kuru soğan veya hamayıl gibi şeyler konulur. Bunun yanında Anadolu'da uygulamasını gördüğümüz yastık altına orak, bıçak, makas gibi şeyler konulur.

Yine Makedonya'da al karısının kırmızı renkten hoşlanmadığı düşünülerek çocuğun beşiğine al yazma konulur; gelenlere al şerbet ikram edilir (Nuredini, 2007, s. 68).

3.3- Kırk Basması

Loğusa ve çocuğun doğumdan sonraki kırk gün içerisinde hastalanmalarına kırk basması denir. Bu olayın olmaması için bu süreçte anne ve çocuğun dışarı çıkmasına ya da aynı durumda olan biriyle karşılaşmalarına izin verilmez. Bunun yanında yeni doğan çocuk, yakınlarından başkasına gösterilmez (Artan, 1960, s. 2133).

Kırk basmasına sebep olan kişi biliniyorsa, o kişinin kucağına çocuk verilip, köyün etrafında dolaşması istenir (Soylu, 1975, s. 7264).

Makedonya Türkleri'nde de yine kırkı çıkmamış iki kadın birbiriyle görüştürülmez. Görüştiklerinde kırk basması olacağı düşünülür. Ayrıca adetli kadınların da loğusayı ziyaret etmesi istenmez; çocuğun hastalanacağına inanılır (Nuredini, 2007, s. 69).

3.4. Kırklama

Anadolu'da kırk günün sonunda loğusayı etkileyen kötü etkilerin gittiğine inanılır. Loğusanın sokağa çıkmasına izin verilir ve bu süre sonucunda çocuk usulünce yıkanır. Anadolu'nun hemen hemen her yöresinde rastladığımız bu uygulamada anne ve çocuğun yıkanacağı suya kırk taş atılır, anne kırk tas suyla abdest alır. Bunun dışında farklı uygulamalara da rastlanır.

Örneğin Anadolu Türkmenlerinde anne ve çocuk yıkandıktan sonra çocuk eşek veya tazı çuluna sarılır. Tazı çuluna sarılanın yaman, eşek çuluna sarılanın uysal olacağı düşünülür. Yörükler, çocuğu kırk gün tombalak kökünü toz haline getirerek oluşturdukları suda yıkarlar (Artun, 1996, s. 25).

Makedonya Türkleri'nde de Yörüklerde ve Dobruca Türklerinde olduğu gibi kırk gün ard arda bebeğin yıkanması gerektiğine inanılır (Önal, 1998, s. 43).

3.5. Ad Koyma

Türk geleneğinde çocuğun korunması, sosyal hayatta iyi ve başarılı bir insan olması için doğumdan sonra alınan tedbirlerden biri de ad vermedir. Bu geleneğin kaynağının Orta Asya kaynaklı olduğu söylenebilir (Ülkütaşır, 1976:369). Eski Türklerde uzun zaman çocuğa ad verilmediği ya da ya da geçici olarak ad verildiği görülür. Örneğin Dede Korkut Hikayelerinde çocuğa ad verilmesi için olağanüstü işler başarılması gerektiği, Altay destanlarında kahramanların adlarını Tanrı veya ruhlardan aldığı; Kırgız destanlarında ise kahramanların adlarının peygamberler ya da ak sakallı evliyalar tarafından verildiği görülür (Kalafat, 1995, s. 98), (İnan, 1995, s.174),(İnan, 1991, s. 206).

Ad koyma Anadolu'da önem verilen bir törendir. Çünkü çocuğa verilen adın onun kişiliğini ve ruh durumunu etkileyeceğine inanılır.

Anadolu'nun birçok yöresinde çocuk doğduktan sonra göbeği kesilirken göbek adı, birkaç gün sonra da asıl adı verilir. Samsun'da asıl ad, göbek adından üç gün sonra verilir. Bafra'da ve Tokat'ta Salı günleri çocuklara ad verilmez. İstanbul'da, Osmaniye'de Adana'da çocuğun adını evin yaşlısı koyar (Başçetinçelik, 2009, s.116).

Anadolu'da Cuma günü isim koymanın iyi olacağına inanılır; Örneğin Zile'de Sala ile Cuma namazı arası, davet edilen hoca çocuğun kulağına adını söyler. Ezan okunmadan adı konan çocuğun, kabirde sorulan sorulara cevap veremeyeceğine inanılır. Ad konarken ya din büyüklerinin ya da aile büyüklerinin adı konulur (Diker, 1982, s. 119).

Makedonya Türkleri'nde doğumdan sonra üç gün süren bir merasim vardır. Bu merasimde gelenler tatlı getirirler, misafirlere yemek ikram edilir; özellikle Üsküp, Kalkandelen ve Gostivar çevresinde bu tören daha katılımlı olarak gerçekleşir. Merasimin üçüncü günü akşam yakın akrabaların erkekleri davet edilerek mevlit okunur. Mevlidden sonra hoca, bebeği kucığına alıp çocuğun adını verir (Nuredini, 2007, s. 71).

Ad üç tekbirden sonra konulur. Erkek çocuğa peygamberin adı, kız çocuğa Fatime Ana'nın adı konur. Sonrasında çocuğun ömrü boyunca kullanacağı adı konur. Ad konurken Anadolu da olduğu gibi doğan ilk çocuğa cinsiyetine göre ya dedesinin ya ninesinin adı konur (Recepoğlu, 1992, s. 26).

3.6. Aydaş Çocuk

Gelişmeyen, cılız, hastalıktan kurtulamayan çocuğa verilen addır. Bu çocuğu iyileştirmek için Anadolu'da bazı tedbirler alınır.

Eğer çocuk kırk karışmasıyla ya da nazar sonucu aydaş olmuşsa, korkutulduğu yada aydaşlık türbelerine götürüldüğü veya mezarlıklarda yatırıldığı görülür. Örneğin Narlıdere'de cılız çocukları güçlendirmek için, iki yaşlı kadın, çocuğu kazanda kaynatma taklidi yaparlar; veya aydaş çocuk Abdulkadir türbesindeki (Isparta'da) delikli taştan geçirilir.

Makedonya ve Kosova'da bu tür çocuklara "değişik" adı verilir. Ustrumca'da nazara uğramış bebekler Anadolu'da olduğu gibi hocalara götürülür ve muska (haymalı) yazdırılır. Prizren'de ise değişik diye adlandırılan bu zayıf ve zor gelişen çocuklar "Safi baba türbesine götürülür (Recepoğlu, 1992, s. 27).

3.7. Yürüyemeyen- Konuşamayan Çocuklar

Anadolu'da vaktinde yürüyemeyen, konuşamayan çocuklara çeşitli dinsel, büyüsel işlemler yapılır ya da bitkisel karışımlar uygulanır.

Örneğin Siirt'te yürümesi geciken çocuk Şeyh Musa türbesine götürülür. Konuşamayan çocuklar ise Şeyhü's- Sibre'ye götürülür (Taşpınar, 2006, s. 81).

Tire'de yürüyemeyen çocuk akarsudan atlatılır. Kayseri'de geç konuşan çocuk için cami anahtarı kullanılarak ağız açtırılır. Kurban Bayramı'nda yedi kurban dili çocuğa yedirilir (Başçetinçelik, 2009, s. 128).

Antakya'da yürüyemeyen ya da konuşamayan çocuk her gün türbeye götürülür, mezar etrafında elinden tutularak yürütülür (Cereboğlu, 1975, s. 7318).

Narlıdere'de yürümesi geciken çocukların ayağına ip bağlanarak kesilir. Buna duşşak kesme denir (Boratav, 1984, s.155).

Adana'da konuşamayan çocuğun dil altı damarı kesilir. Bülbülün su kabından su içirilir. Ziyaretlere götürülüp, muska yazdırma işlemi yürüyemeyen çocuk için de geçerlidir.

İstanbul, Adana, Zile, Konya ve Mersin Tahtacılarında ise yürüyemeyen çocuklara köstek kesme uygulanır. Bu, çocuğun yürümesini engelleyen bağın kesilmesine yönelik bir taklit büyüdür (Başçetinçelik, 2009, s. 132).

Makedonya'nın Resne bölgesinde ve Kosova'nın Prizren bölgesinde Anadolu'dakine benzer uygulamalar vardır. Çocuğun yürümesi için ayak baş parmakları kırmızı iple bağlanır ve Cuma namazından çıkan ilk kişiye kestirilir (Recepoğlu, 1992, s. 27).

Yine Resne'de konuşamayan çocuklar Anadolu'da olduğu gibi, Kırınçar köyündeki Hasan Baba türbesine götürülür. Orada bir gece için bir havlu bırakılır ve türbede geceleyen havluyla çocuk evde kırk gün yıkanır, böylece konuşmaya başlayacağı düşünülür (Nuredini, 2007, s. 82).

3.8. İlk Saç- İlk Tırnak- İlk Diş

Doğumdan sonra çocuğun ilk saçının, ilk tırnağının kesilmesi ve ilk dişinin çıkması esnasında uygulanan çeşitli pratikler vardır.

Anadolu'nun genelindeki bir uygulamaya göre çocuğun tırnakları kesildikten sonra, içinde altın paralar bulunan bir keseye eli konur; buradan aldığı paralar saklanır. Kızsa çeyizine, erkekse ilk sermayesine saklanır. Adana çevresinde küçük çocuğun tırnağı uzun zaman kesilmez (Kalafat, 1996, s. 9).

Anadolu'da ilk dişin çıkmasını kutlamak için yere bir yaygı üzerine makas, Kur'an, altın konur. Çocuk bunlardan hangisini seçerse gelecekteki mesleği hakkında yorum yapılır (Boratav, 1984:155). Turgutlu'da ilk dişi gören eğer bir kadınsa diş annesidir ve çocuğun başından aşağı diş buğdayı serper (Ayaldı, 1967, s. 4609).

Yörükler- Türkmenler diş çıkaran çocuğun şerefine süt dağıtırlar (Artun, 1996, s. 25).

Adana ve çevresinde çocuk okusun diye, tırnağı okumuş, meslek sahibi birine kestirilir. Çocuğun dişini ilk gören kişi Antakya, Osmaniye, Zile, Silifke, Turgutlu, Yusufeli'de ve Türkmenlerde hediye alır.

Osmaniye, Antakya ve Adana çevresinde saç ilk kesene hediye alınır (Başçetinçelik, 2009, s. 137).

Makedonya'da da ilk saç kesimi yapan kişiye Anadolu'daki gibi hediye verilir. Bunun yanı sıra özel günlerde de hediye gönderilir. Makedonya'da da Adana'da görüldüğü üzere, çocuğun hangi meslekten ya da nasıl olması isteniyorsa, o mesleğe sahip kişi tırnak kesmeye çağırılır. Okuması isteniyorsa okumuş kişiye, terzi olması isteniyorsa terziye, usta olması isteniyorsa ustaya, zengin olması isteniyorsa zengine kestirilir (Nuredini, 2007, s. 88).

3.9. Sünnet

Eski Türklerde sünnet geleneği yoktu. Bu geleneğin İslamiyet inancıyla birlikte Türk kültürüne geçtiği muhakkaktır. Bu uygulamanın eski Araplara da Mısır'dan geçtiği düşünülmektedir (Eyüboğlu, 1987, s. 135).

Geleneksel kültürde sünnet erkek çocuğunun doğumdan sonra yaşadığı önemli bir geçiş dönemidir. Anadolu'da sünnet geleneği en yaygın ve yaptırımı en güçlü bir gelenektir. Bu nedenle sünneti gecikmiş delikanlılar kınanır, ayıplanır (Örnek, 1995, s. 170). Bugün Anadolu'da sünnet edilen çocuktan alınan deri parçasının toprağa gömülme geleneği vardır (Eyüboğlu, 1987, s. 168).

Anadolu'da sünnet olacak çocuk yaşı genellikle 3 ile 10 yaş arasındadır. Erkek çocuğun sünneti aile içinde ilk mürüvvet olarak adlandırılır.

Çocukları sünnet çağına gelen aileler kirve ararlar. Kirve çocuğu kucakında tutan kişidir. Bu Edirne, İstanbul, İzmit, Adapazarı, Bolu, Ankara, Kırşehir, Nevşehir üzerinden Toroslara kadar uzanan şerit üzerinde ve Güneydoğu Anadolu'da görülen bir gelenektir. Kirvelik (kivre) bir akraba ilişkisi gibidir. Çocuğu sünnet esnasında tutan kirve, düğünün bir takım masraflarını karşılar, sonrasında da ailenin bir ferdi gibi kabul edilir (Taşpınar, 2006, s. 82).

Sünnet, bazılarına göre dini bir gerekken, bazılarına göre bir gelenek, sağlık açısından önemli bir durum olarak kabul edilir. Müslüman Türk geleneğinde bu uygulamanın en belirgin yönü, çocuğun Müslüman Türk toplumunun yetişkin bir üyesi olarak kabul görmesidir. Anadolu'da çalgılı bir düğün ya da mevlid ile sünnet işlemi gerçekleştirilir.

Makedonya'da ise Türkler hem hatim okutur, hem de davullu, zurnalı düğün yaparlar. Makedonya Türkleri'nde sünnet yaşı 5- 11 arasındadır (Nuredini, 2007, s. 85).

Sonuç

- Makedonya Türkleri'nde ve Anadolu'da evlenen çiftlerden çocuk, özellikle de erkek çocuk beklentisi vardır. Bu yüzden gelinin kucacağına bir erkek çocuk verilir; yine gelin yatağında bir çocuğun yuvarlanması sağlanır. Bu durum soyun devam ettirilmesi kaygısının bir sonucu olmalıdır.

- Makedonya Türkleri'nde ve Anadolu'da çocukları olmayan çiftlerde sorunun öncelikle kadından kaynaklandığı düşünülür; bu yüzden halk hekimliği uygulamaları ve dinsel- büyüsel işlemler ilkin kadına uygulanır.

- Anadolu ve Makedonya Türkleri'nde kısırlığı giderme için uygulanan pratiklere bakıldığında bel çekme, ocaklı kadınlara gitme; hocaya gitme, türbe ziyaretlerine gitme, delik taşın içerisinden geçme gibi ortak uygulamalar göze çarpar. Bu uygulamalardan çocuğu olmayan anne adaylarının baş vurduğu çareler arasında kutsal sayılan kişilerin ziyaret edilmesi dikkati çeker. Müslüman Türk topluluklarındaki evliya mezarlarının yerini Yakutlar gibi Şamanist toplumlarda Şaman mezarları alır. Bu uygulamanın Yakutlar arasında da görülmesi bu inanişin en azından Yakut Türklerinin ana Türk kitlesinden ayrıldıkları 5. yüzyıla –Hun Devleti dönemi- kadar indiğini gösterir.

- Makedonya ve Anadolu'da gebeliği sona erdirmek için benzer pratikler uygulanır. (Hazneye yabancı bir cisim sokma, yüksekten atlama...)

- Anadolu’da görülen çocuğun yaşaması için karşı cinsin elbisesini giydirme geleneği Üsküp’te de karşımıza çıkan bir gelenektir. Bu uygulama eski Türklerden günümüze kadar gelen kötü ruhları aldatma, yanıltma düşüncesine dayanmaktadır.
- Makedonya Türkleri’nde de Anadolu’da olduğu gibi aşırma esnasında istediği şeyi yiyemeyen gebe kadının bir yerinde leke çıkacağına inanılır ve gebe kadın bu süreçte çirkin olduğu düşünülen şeylerden uzak tutulur.
- Anadolu ve Makedonya Türkleri’nde gebe kadının fizyolojisindeki değişikliğe bakarak, ya da yediği şeylere bakarak çocuğun cinsiyetini belirlemede benzerlikler vardır. Gebe kadın çirkinleşirse kızı olacağı, çok tatlı yerse oğlu olacağı gibi...
- Makedonya Türkleri ve Anadolu’da doğumun kolay olması için evdeki kilitleri açma, suda genişleyen Fadime Ana bitkisinin suyunu içme gibi ortak uygulamalar göze çarpar. Buradaki kilitleri açma uygulaması eski Türklerden gelen ve Altay Türklerinde de karşımıza çıkan bir uygulamadır.
- Anadolu ve Makedonya’da göbek kesmeden sonra tuz kullanma, çocuğun terinin kokmaması ve pişik olmaması içindir. Tuzlamadan sonraki yıkama suyuna şeker atılması ise çocuğun sevimli olması içindir.
- Makedonya Türkleri ve Anadolu’da loğusa kadın misafir uğurlamaz; çünkü güle güle derken sütünün de gideceğine inanılır. Yine doğum sonrasında çocukları yaşamayan ailelerin baş vurdukları yöntemler arasında en öne çıkanı çocuğu başkasına satmak ve çocuğun başkasının olduğuna kötü ruhları inandırmaktır. Bu uygulamalar ortak Şamanist kültürün bir uzantısı olmalıdır.
- Anadolu ve Makedonya’da al karısının kırmızı renkten hoşlanmadığı düşünülür ve al basmasından korunmak için yastık altına kesici özelliği olan aletler (orak, bıçak...) konulur. Bu demir ve demirden oluşmuş ürünlerin tedbir amacıyla kullanılması demir kültürle ilişkili bir uygulamadır.
- Makedonya Türkleri ve Anadolu’da kırkı çıkmamış iki kadının birbirleriyle görüşmesi istenmez. Kırk basacağı ve hastalanacakları düşünülür.
- Anadolu Yörükleri ve Makedonya Türklerinde doğum sonrası kırk gün bebeğin yıkanması gerektiğine inanılır.
- Makedonya Türkleri ve Anadolu’da doğan çocuğa nine ya da dedesinin adının konulması geleneği yaygındır; bu durum atalar kültü ile alakalıdır.
- Anadolu ve Makedonya’da zayıf veya yürüyemeyen çocuklar, ziyaretlere götürülür.
- Makedonya ve Anadolu Türkleri’nde çocuğun ilk saçını kesene hediye verilir. İlk tırnağı ise, çocuğun ileride olması istenilen meslekten birine kestirilir.
- Anadolu’da görülen sünnet edilen çocuktan alınan deri parçasının toprağa gömülmesi, aslında çok tanrılı dinlerde üreme organının kutsal kabul edilerek toprağa gömülmesi inancının bir yansımasıdır. Anadolu ve Makedonya’da sünnet olma yaşı birbirine yakındır. Her iki kültürde de düğün töreni veya dini tören vardır.

KAYNAKLAR

- Abbas, Zerrin (2007). Makedonya’da Ulahların Sosyo-Kültürel Yapısı, H. Ü. Sos. Bil. Ens. (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara.
- Artun, Erman (1996). “Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Görenekleri”, 1. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo- Kültürel Yapısı (Yörükler) Semp. Bil., 25- 26 Nisan 1994, K.B. Yay. Ankara
- Ayaldı, Kemal (1967). “Turgutlu’da Diş Buğdayı”, T.F.A. 11. Cilt İstanbul
- Başçetin Çelik, Ayşe (2009). Adana Halk Kültüründe Doğum Evlenme Ölüm, Altınkoza Yay., Adana.
- Boratav, P. Naili (1984). 100 Soruda Türk Folkloru, Gerçek Yay. İstanbul
- Cereboğlu, Enise (1975). “Konuşamayan ve Yürüyemeyen Çocuklara Uygulanan Pratikler”, T. F. A. 16. Cilt, İstanbul.
- Diker, Tülin (1982). “Hatay’da Adet, Gelenek, Görenek ve İnanmalar” Hatay’da Eğitim ve Kültür, Orkide Ofset Basımevi, Ankara.
- Eyüboğlu, İ. Zeki (1987). Anadolu İnançları, Anadolu Mitolojisi; Geçit Kitabevi Yay. İstanbul.
- Gönüllü; A. Rıza (1996). “Türk Halk İnançlarında Demir Motifi”, Türk Kültürü, S.402, Ankara.
- Güngör, Harun (1994). “Gagauz İnanış Ve Adetleri İle İlgili Bazı Notlar”, Türk Dünyası Dergisi, s.87, İstanbul.
- İnan, Abdülkadir (1991). Makaleler ve İncelemeler, TTK Yay. Ankara.
- İnan, Abdülkadir (1995). Tarihte Ve Bugün Şamanizm, TTK Yay. Ankara.
- Jumabaev, Maksat (2006). Kırgız Gelenek Ve İnanışlarında Dini Ritüeller, Ankara Üniv. Sos. Bil. Ens. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Kalafat, Yaşar (1992). “Eski Türk inançlarının Kars Yöresindeki İzleri”, IV. Milletlerarası Türk Halk Kül. Kong. Bil., K. B. Yay. Ankara
- Kalafat, Yaşar (1995). Doğu Anadolu’da Eski Türk İnanışının İzleri, AKM Yay. Ankara.
- Kalafat, Yaşar (1996). İslamiyet ve Türk Halk İnançları, Ankara.
- Kalafat, Yaşar (2007). Balkanlardan Uluğ Türkistan’a Türk Halk İnançları, Yıldırım Ajans, Ankara.
- Köseler, Sait (2008). Hatay İli Kırıkhan İlçesi Halk Kültürü Araştırması, Ç.Ü. Sos. Bil. Ens. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana.
- Kuru, Murat (2006). Edirne İli Keşan İlçesi Folklorunda Gelenekler ve Maniler, Trakya. Ü. Sos. Bil. Ens. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne.
- Nuredini, Mensur (2007). Makedonya’daki Müslümanlarda Doğum Evlenme ve Ölüm ile İlgili İnanış ve Uygulamalar, D. Ü. Sos. Bil. Ens. (Basılmamış Doktora Tezi), İzmir.
- Ocak; A. Yaşar (1992). Menakıbnameler, TTK Yay. Ankara.
- Önal; M. Naci (1998). Romanya Dobruca Türkleri ve Mukayeseleri ile Doğum, Evlenme ve Ölüm Adetleri, Ankara
- Örnek, S. Veyis (1995). Türk Halk Bilimi, K.B. Yay. Ankara.
- Recepoğlu, Altay Suroy (1992). “Prizen’de Türk Halkının Doğum Görenekleri ve Gelenekleri” Güneyde Kültür, Antakya.

- Sezen, Lütfi (1993). Erzurum Şehri Folkloru, Atatürk Ü. Sos. Bil. Ens. (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum.
- Soylu, Sıtkı (1975). Al Basması, Kırk Basması ve Kırktan Çıkma, T. F. A. 16. Cilt, İstanbul.
- Şahin, H. İbrahim (2004). Balıkesir Çepni Kültürü, Balıkesir Ü. Sos. Bil. Ens. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir.
- Şimşek, Esmâ (1990). “Çukurova’da Anlatılan Al Karısı Efsanelerinin Türk Efsaneleri içerisindeki Yeri”, I. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Kültürü Semp. 21-23 Kasım, Adana.
- Taş, Hülya (1996). “Erzurum’da Doğum ve Çocukla İlgili Eski Adet ve İnançlar”, Türk Halk Kültüründen Derlemeler, Hagem Yay., Ankara.
- Taşpınar, İbrahim (2006). Siirt İli Çevresi Yaygın Halk İnanışları, Fırat Ü. Sos. Bil. Ens. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ.
- Teke, Elif (2005). Osmaniye’de Doğumla ilgili İnanç ve Uygulamalar, Gaziantep Ü. Sos. Bil. Ens. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep.
- Ülkütaşır, M. Şakir (1976) Türkiye Türklerinde Ad Verme İle İlgili Gelenek Ve İnançlar, I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, K.B. Yay. Ankara.
- Yalçın, A. Rıza (1993). Cenup’ta Türkmen Oymakları 1, K. B. Yay., Ankara.
- Yardımcı, Mehmet (1993). Halk Bilimi ve Edebiyat Yazıları, Açısöz Yay. Malatya.
- Yılmaz, M. Ali (2005). Aladağ Halk Kültürü Araştırması, Ç.Ü. Sos. Bil. Ens. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana.
- Yurtoğlu, İbrahim (2006). Kızılcahamam ve Çevresinin Halkbilimi Ürünleri Üzerine Bir İnceleme, G.Ü. Sos. Bil. Ens. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

